

Ценностни аспекти на педагогическото ежедневие
Value Aspects of the Pedagogical Daily Round

ГРЕТА И ДРУГИТЕ – РАБОТА С ПЪРВОКЛАСНИК СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ

Богомила Стефанова

Основно училище „Васил Левски“ – Плевен

Резюме. Интеграцията на учениците със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания е актуален и труден за решаване проблем. Има своята нормативна обосновка в ред документи за системата на образованието. Статията споделя опит в работата с такова дете, тъй като проблемите в обучението, социалната и емоционалната им адаптация днес наистина са много дискутирани, но има нужда от обмяна на практики.

Keywords: student with special educational needs, integration, social and emotional adaptation

Проблемът за социализацията, интеграцията и адаптацията на децата със специални образователни потребности и хронични заболявания в масовото училище съществува и се разраства от няколко години. Броят на тези деца непрекъснато се увеличава.

Според Наредба №1 от 23 януари 2009 г. за обучението на деца и ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания те се обучават интегрирано в училищата по чл. 26, ал. 1 от Закона за народната просвета. Осигурява им се психолого-педагогическа подкрепа за подпомагане на образователно-възпитателния процес, за постигане на държавните изисквания и подготовка на учебното съдържание, стимулира се цялостното им развитие за успешна социална реализация и интеграция.

Обучението се извършва по училищния учебен план, учебната програма на училището и по индивидуална образователна програма. По Закона за народната просвета в процеса на интеграция се осъществяват консултативни, образователни, възпитателни, рехабилитационни и координационни действия с ресурсния център.

Детето със специални образователни потребности не е в състояние да изпълнява нормална социална роля (ученик, дете в група, дете в семей-

ството) за удовлетворяване на собствените си изисквания и изискванията на обществото. То се нагажда към системата, не тя към неговите специфични нужди. Всяко такова дете се бори да докаже себе си. Общуването и обучението на тези деца е голямо предизвикателство и изисква добро познаване на възможностите за комуникация от всички.

От учениците със специални образователни потребности в ОУ „Васил Левски“ – Плевен, се обучават предимно ученици с увреден слух. Училището разполага със сурдопедагогичен кабинет, основан през 1997 г. – един от първите такива кабинети в масово училище. Създаден е със съдействието на сдружение „Родители на деца с увреден слух“ – Плевен, с цел да се продължи обучението на тези деца, след като са посещавали подобен кабинет в оздравителна детска градина. В началото с децата работи логопед, а впоследствие – сурдопедагог. Оборудването на кабинета е по проект, спечелен от родителите на децата.

Създаден е екип за подпомагане на обучението и възпитанието на ученици със специални образователни потребности. Той извършва оценка на общообразователните потребности, разработва индивидуалните образователни програми, извършва консултативна дейност и осъществява психологическа подкрепа на родителите за приемането на проблема на ученика и тяхната роля в корекционно-възпитателната дейност. В него са включени класните ръководители, учители, педагогическият съветник в училището, ресурсен учител, сурдопедагог, логопед и психолог от Ресурсен център – Плевен.

В класа учи дете с увреден слух. То е слуховопротезирано двустранно и е с вродена глухота. Детето е тихо и спокойно, идва от седмична детска градина.

Освен ученика с намален слух в класа има и дете с умствена недостатъчност – Грета. Често децата с увреждания са емоционално и социално дезадаптирани поради различни причини, а потискането на социалните им потребности довежда до неспособност да се ориентират в нормите за отношенията между хората и чувството, че са различни и изолирани от останалите. С Грета започваме съвсем отначало, в I клас, тъй като преди това майката не е насочена към консултации в Център за психично здраве и обследване от екип за комплексно педагогическо оценяване. Тя постъпи в I клас със свидетелство, в което е отбелязано, че има необходимата подготовка за I клас и че се е обучавала индивидуално, което не се потвърди от Екип за комплексно педагогическо оценяване към РИО – Плевен.

С майката се провеждат няколко предварителни разговора, в които тя споделя, че детето е живяло на село, оставяно е само, в детската градина не е общувало с децата, не е участвало в тържества и игри, понякога се изпусвало.

От първите срещи с момиченцето остава впечатлението, че е много срамежливо, тъй като не иска да каже името си, не говори, а само се усмихва и се сгушва до майка си. За да се избегнат негативните усложнения и да се предотврати провалът в училище, е необходимо да се обединят усилията на учителя, педагогическия съветник и родителите. Съвместната ни работа се изразява в откриване на проблема и определяне на план за действие за всяко дете.

В резултат на наблюденията ни съвместно с психолог, колеги и ресурсен учител, след проведените самостоятелни работи от входящо ниво, след разговори с майката, проведени от учителя и педагогическия съветник, е изготвено становище за училищните умения на детето и то е насочено към Център за психично здраве. Обследването установи, че Грета не разпознава учебниците и училищните тетрадки, не желае да ги изважда от раницата, драска ги и ги къса. Когато са поставени пред нея, тя не знае какво да прави, затваря ги и ги поставя обратно в чантата. Няма никакви графични умения, не може да свързва и повтаря елементи, не различава редове и квадратчета.

В часовете Грета не се чувства удобно на масичката, често става и се разхожда. Общуването ѝ с другите деца е ограничено – често стои сама и страни от тях. Не разбира игрите им. В часовете по физкултура не желае да участва в игрите, а предпочита да стои на пейката. Не може да се ориентира къде се намира и какво точно се случва.

Следва медицинско изследване на проблема в Център за психично здраве, за да се установи причината и да се яви детето на обследване пред Екип за комплексно педагогическо оценяване към РИО – Плевен, за търсене на възможност за интегрирано обучение съвместно с Ресурсен център – Плевен.

Направената първична оценка на общото развитие на Грета от Екипа за комплексно педагогическо оценяване към РИО – Плевен, отбелязва силно снижен обем и работоспособност на паметта, затруднени паметови функции, липса на ориентация в текст, липса на графични умения, липса на невербални комуникативни умения, затруднена комуникативна функция на езика, трудности в обучението и общуването.

Процесът на комуникация и адаптиране е труден както за двамата ученици със специални образователни потребности, така и за техните съученици. Те ги приемат естествено, помагат им да се чувстват добре приети. Това е безценен урок по толерантност. Общуването с другите деца в масовото училище спомага за развитието на устната и писмената реч на учениците със специални образователни потребности, обогатява речника им. Процесът на обучение е различен, тъй като едните са със съхранен интелект, а другите имат умствен дефицит. Целодневният режим на обу-

чение в училището дава възможност на Грета и другото дете да се обучават до обяд по основните предмети, а следобед да подготвят домашните си работи. Ученикът с увреден слух се обучава със сурдопедагог четири дни в седмицата по график, определен от Ресурсен център – Плевен. Грета работи с всички останали деца в паралелката и един път седмично се обучава с ресурсен учител.

В резултат на експертната оценка на Екипа за комплексно педагогическо оценяване стана ясно, че не може да се поставят никакви непостижими цели, а трябва да се започне от самото начало. Най-напред Гретка се научава да казва, че ѝ се ходи до тоалетна. Бавно и търпеливо ѝ се обяснява, че вече е голяма и трябва да споделя с учителя, за да не се чувства неудобно. Постепенно започна да седи по-дълго време на чина, защото обикновено преди това се разхожда в стаята или сяда на земята. Съучениците ѝ свикват да не се дразнят от нейните действия. Постоянно се говори за това, че тя разбира по-бавно и е необходимо да ѝ помагат, да са търпеливи с нея. За да се създадат условия за проява на добри взаимоотношения между децата, се изработват правила:

1. Да си помагаме.
2. Да работим заедно.
3. В клас не всички сме еднакви, но всички сме равни.
4. Да уважаваме мнението на другите.
5. Момчетата от нашия клас са кавалери, а момичетата – дами.

Децата със специални образователни потребности в класа изискват постоянна и упорита работа. Реалните постижения са немислими без екипната дейност с ресурсния учител. В един ден от седмицата той работи с Грета по индивидуална образователна програма. През останалото време Гретка е с другите деца в клас.

Първоначално вниманието ѝ не се задържа дълго върху буквара – казва, че ѝ е скучно. След известно време започва да повтаря с децата гласните звукове, да ги разпознава на дъската и в букварчето. Особено много обича игрите с пляскане за откриване на новия звук в различни думи. Започва да ѝ прави удоволствие повтарянето на кратки стихотворения. Удовлетворяването на детската потребност от внимание, право на интереси и уважение има чудотворен ефект. Грета започва да проявява видим интерес към разказите за героите, празниците и обичаите на хората, природата. Работим по индивидуално подготвени картинки с животни, в които открива скритата буква. След това повтаря елементите ѝ по контур. Върху пластмасови картончета с едностранни думи открива печатните букви от азбуката. Дейностите трябва често да се сменят, защото бързо се изморява и ѝ омръзват, а тогава отказва да работи повече.

Макар че познава гласните и съгласните звукове, трудно образува срички. Тук работата ще бъде продължителна и трудна и според мнението на

ресурсния учител ще продължи и след завършването на началния етап на обучение.

Математиката е доста по-скупна и неразбираема за нея. С помощта на табла, магнитни цифри, фигури и картинки броеви от 1 до 10 в прав и обратен ред. Освен заниманията със специалиста и обучението до обяд в останалите дни от седмицата чрез игрови методи се упражнява по 20 минути в различни видове дейности. Обикновено Гретка ги избира. С комплект пластмасови фигурки (топки, зайчета, гъбки) показва количеството на числото. Все още изучава само едноцифрените числа. Много ѝ харесва голямото класно сметало и с нетърпение чака момента, когато подрежда топчетата. Изпитва голяма трудност и не разбира действията „събиране“ и „изваждане“. Прибавя едни фигурки към други, но не разбира значението на знаците „+“ и „-“.

Най-трудно ѝ е писането на цифрите на числата – пише цифрите на числата от 1 до 5.

Греша редовете и квадратчетата. Може да повтаря цифри, но се затруднява, когато трябва да ги напише сама. Голям помощник по математика е интерактивната аудиовизуална игра „Забавна математика“. Тя е със сензорни бутони, монтира се на стена и има музика. Позволява на Грета да повтаря числата от 1 до 10, да броеви, да упражнява знаците „+“, „-“ и „ $\times$ “, „ $:$ “ въщи. Тази игра може да се използва от I до IV клас, защото съдържа и таблица за умножение и деление, както и електронен калкулатор.

Според специалистите печелившия стратегия за успешно социално интегриране е включването на детето в разнообразна, интересна и полезна дейност, в общуване и сътрудничество с възрастни и връстници. Затова Грета се включва в заниманията в ателието „Магията на боичките“ по проект УСПЕХ след края на учебната година.

Напредък се наблюдава в развитието на уменията ѝ по изобразително изкуство. В началото тя драска върху листа или в албума. В резултат на впечатленията ѝ от рисунките на нейните съученици, картините в класната стая и дъската, започва да изявява желание да рисува сама. Често иска лист и флумастери.

С много търпение, труд и усилия резултатите от учебната дейност ще бъдат подобрени. Това няма да се случи бързо. Постепенно, всеки ден, малко по малко. Най-забележим напредък има в общуването на Грета със съучениците, учителите и другите деца в училище. Това споделя и нейната майка, която казва, че е безкрайно учудена и не може да повярва на резултатите.

Важно място във възпитанието заема работата по организиране на среда, която системно подкрепя добрите резултати и поведение. Един от

начините е приучаване на децата още в началните класове на грижи за околните. Докато в началото Гретка страни, играе сама, сяда сама на пейките в двора на училището, впоследствие се наблюдава огромна промяна. Сама търси контакти с децата, обича да играе на „гоненица“ с тях, да се крие в храстите и да ги закача. Не пропуска часа по физкултура, въпреки че в този ден има занимания с ресурсния учител. Искрено се забавлява във физкултурния салон, любимите ѝ игри са „Великани и джуджета“ и „Боите ли се от великана“. Изразява желание да участва в тях и да играе с баскетболна топка. Обича да стои близо до учителя, да разговаря с него и да го прегръща. След часа по физкултура се преобува с помощта на някое дете. Избира си другарче, което я изпраща до кабинета на ресурсния учител. Децата сами изявяват желание да отговарят за нея, а в голямото междучасие ѝ носят закуска в кабинета.

Гретка участва във всички училищни и извънучилищни мероприятия – празници, тържества и забавления. Невероятно преживяване за нея е „Празникът на буквите“, в който тя научава и изпълнява стихотворение за буквата „Г“. Участва в хорото и се забавлява през цялото време. Много ѝ харесват театралните постановки, спектаклите и концертите и се интересува кога ще ходи пак.

Постигнатите резултати можеха да бъдат по-добри, ако проблемът със заболяването на Грета беше открит по-рано и имаше приемственост между детската градина и училището. Майката споделя, че е забелязвала това, че Грета не е като другите деца, но никой не я е насочил към специалисти. Проявява разбиране, всеки ден идва в училище. Провеждат се разговори за състоянието, поведението и постиженията на Грета. Синхронът между учителя и родителя е изключително необходим и полезен и благодарение на него са и постигнатите резултати.

За да се стигне дотук, както и за да се гарантира напредък, трябва да се спазват следните принципи:

- на детето трябва да се помага според нуждите му;
- необходимо е внимание, търпение и нежност, които да компенсират разочарования и огорчения;
- детето да се насърчава дори и при най-малкия резултат, за да усети силата на своите възможности;
- да се отделя повече време за съвместни игри и занимания;
- детето да се защитава, изслушва и окуражава;
- да се избягват наказанията;
- да се порицава постъпката, а не личността на детето.

Грета има своето място в класа и в училището ни. Това е много важно за нейното психофизическо развитие и за израстването ѝ като пълноценна личност.

От друга страна, работата и общуването с дете със специални образователни потребности е голямо предизвикателство и поставя на изпитание уменията и педагогическото майсторство на всеки учител.

БЕЛЕЖКИ

1. Наредба №1 от 23 януари 2009 г. за обучението на деца и ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания.
2. Закон за народната просвета, Правилник за прилагане на Закона за народната просвета, Учебна програма за обучение на деца със специални образователни потребности и хронични заболявания.

ЛИТЕРАТУРА

- Дионисиева, К. (1990). Условия за ефективна адаптация на децата със специални образователни потребности към обучението в общообразователното училище, *Народна просвета*, 4.
- Факирска Й. (1994). Социална дезадаптация на възпитаника от ДДЮ. *Обществено възпитание*, 1, 34 – 38.

GRETA AND THE OTHERS – WORKING WITH FIRST-GRADERS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Abstract. Integration of pupils with special educational needs and/or chronic diseases is a current and difficult to correct issue. It has a normative explanation in a series of documents about the educational system. The article shares the experience of working with such a child, as the problems in education, the social and their emotional adaptation today are widely discussed, but there is a need for exchange of practices.

Bogomila Stefanova

✉ Primary school „Vassil Levski“
Pleven

E-mail: bogim@mail.bg